

Stát a politický systém v globalizovaném světě

1. Tekutá modernita
2. Stát a politický systém
3. Globalizace
4. Nadnárodní společnosti
5. Globalizace světové politiky
6. Společnost nerovnosti
7. Historický vývoj a současnost
8. Bod X

1. Tekutá modernita

Vztahy mezi globalizací a proměnou významu a funkce národního státu jsou velmi často netransparentní. Tempo těchto proměn se zvýšilo zejména po rozpadu bipolárního světa, jejich kořeny jsou však často hlubší a kauzalita složitější než odpovídá vztahu stát - globalizace.

Bauman spatřuje základ změn sítě politických vztahů v proměně obsahu lidské svobody. „Přestože nebyla ještě opuštěna představa zdokonalování (nebo jakékoliv další modernizace statu quo) prostřednictvím legislativních zásahů společnosti jako celku, důraz se zásadním způsobem přenesl (a je důležité, že spolu s břemenem odpovědnosti) směrem k sebeuplatnění jedince. Tento fatální odklon se odrazil v převedení eticko – politického diskurzu z kontextu „spravedlivé společnosti“ do kontextu „lidských práv“, který tento diskurz zaměřuje na právo jedinců lišit se a podle svého

si vybírat a volit vlastní modely štěstí a vhodný životní styl.“ Na první pohled takový závěr se týká jen těch společností , jejichž potřeby jsou uspokojovány v dostatečné či více než dostatečné míře, tedy průmyslově rozvinutých zemí. *Ve skutečnosti vědomí práva jako nároku na všestranné zajištění základních materiálních a kulturních potřeb a požadavků se stále více prosazuje i v postojích obyvatel zemí méně rozvinutých a rozvojových.*

Baumanova myšlenka odkazuje navíc k tomu, že *řada společenských proměn v původně členských zemích Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále jen OECD) nastala jako důsledek přechodu od modernity k postmodernitě a tedy jako důsledek proměn orientací a hodnot „nasyčených“ společností, jejichž vztah k politice a politickému systému znamenal zlhostejnění. To byl ovšem vývoj podstatně odlišný od situace většiny rozvojových či rozvíjejících se zemí zasahovaných procesy globalizace.*

Není přitom naděje, že procesy změn se zpomalí a že se základní vztahy v rámci státní organizace a politických systémů ustálí. Spíše naopak. Prognózy zejména amerických výzkumných ústavů předpovídají možnosti jak pozitivních tak negativních změn ekonomických, sociálních i environmentálních . Ty ovšem budou určovat i změny a podobu politických systémů, politických režimů, funkcí států. Globalizace v tomto směru není tedy jedinou a dokonce ani ne hlavní determinantou dalšího vývoje.(Hammond, Rischard).

Nelze ovšem také ani předvídat možné důsledky nepředvídatelných politických událostí jako byl teroristický útok na World Trade Center v New Yorku v r. 2001, válka v Afghánistánu nebo v Iráku, které mohou do stávajícího

vývoje dramaticky zasáhnout. Hrozby nového iránského presidenta Ahmandínežáda na adresu Izraele a trvání Iránu na domácím obohacování jaderného paliva, které lze pak využít pro výrobu jaderných zbraní, patří k transparentnějším potencím takových komplikací. Z těchto nejistot plyne, že ***obecná hodnocení stávajících vztahů stát – globalizace mohou být vždy jen přibližné.***

2. Stát a politický systém

Současný sociální život v rozvinutých průmyslových zemích je spojen s moderním státem, který představuje nejvlastnější formu téměř všech typů lidské aktivity. Stát se jeví být všudypřítomný, reguluje podmínky života od registrace při narození až po potvrzení smrti.

Moderní státy se objevily v západní Evropě a na jejich koloniálních územích v 18. a v 19. století. Jejich počátky přitom sahají zpět do 16. století. Liší se od počátku od dřívějších forem politické vlády uplatňováním odlišující symetrie shody mezi suverenitou, teritorialitou a legitimitou.

Suverenita znamená nezávislost výkonu státní moci na jakémkoliv jiném subjektu. Teritorialita je územním vymezením výkonu suverenity. A legitimita je oprávněnost státní moci k vydávání zákonů a k výkonu mocenských aktů.

Zdá se, že vrcholu dosáhl moderní národní stát na konci 20. století, kdy se opíral o nové mezinárodní regulační mechanismy jako je universální režim lidských práv a byl podporován rozvojem multilaterálních forem mezinárodní

spolupráce a koordinace zejména v mezinárodních organizacích jako je zejména Organizace spojených národů .

Aby bylo možné vysvětlit vliv globalizace na proměnu funkcí a organizaci národního státu je třeba vysvětlit vztah mezi státem a politickým systémem. Předně v moderní politické teorii se stát pokládá za součást politického systému, nikoliv za jeho ztělesnění. Politický systém pak zahrnuje všechny subjekty politiky, především politické strany a stále přibývající zájmové nestátní organizace (NGO's). Tyto nestátní subjekty odhalují sociální, ekonomické , environmentální, kulturní, ale i politické problémy, politizují je a stát je pak řeší v rámci daného rámce právního státu a finančních možností.

Stát od konce 19. století přejímá stále větší množství funkcí a přiměřeně tomu rozvíjí své institucionální uspořádání. Ve druhé polovině 20. století se stát plnící tyto funkce nazýval „státem blahobytu“ či „ sociálním státem“.(Luhman). Vše zahrnující funkce národního státu se zakládala na pojmu suverenity, ať měl tento pojem v konkrétních historických podmínkách seberelativnější obsah. Jedním z typických projevů onnipotentního (všemocného) státu byla poválečná vlna – třebaže často dočasná - nacionalizací průmyslu, které v jeho totalitních podobách především ve státech sovětského bloku pak byly absolutní.

Postmoderní vývoj jak se projevil po rozpadu bipolárního světa v řadě posttotalitních a zejména rozvojových zemí – ale nejen tam - vedl k jevu, který politická věda označuje za „vyprazdňování“ státu (holloving out), zčásti jako důsledek

globalizace, zčásti jako uplatňování klíčových nástrojů neoliberální politiky – privatizace, deregulace, liberalizace.

3. Globalizace

Kořeny globalizace jsou dvojí . Vedla k ní především zhoršující se ekonomická situace Spojených států z přelomu 60. a 70. let, která vyústila ve zrušení směnitelnosti dolaru za zlato a nastolila v letech 1971- 1973 volně plovoucí kurzy nejvýznamnějších měn. Podobný byl ekonomický vývoj i ve většině zemí OECD, navíc intenzifikovaný první ropnou krizí z r. 1973. V návaznosti na tento vývoj firmy, které chtěly zvýšit nebo alespoň zachovat úroveň zisků a akumulace kapitálu, začaly aplikovat nové strategie a soustředily se především na mezinárodní expanzi.

V první fázi tohoto vývoje v rámci vyspělých zemí došlo k větší mezinárodní ekonomické a organizační provázanosti firem. Vyspělé země postupně liberalizovaly své vnitřní trhy a uplatňovaly nástroje, kterými lákaly zahraniční investice. Vytvářely tak prostředí podporující vznikání a expanzi nadnárodních společností (dále jen NNS) a rozvoj globalizace.

Paralelně s tímto vývojem se v rámci politických systémů odehrával další proces, zejména v souvislosti s globálním environmentálními problémy a s ochranou lidských práv, který vedl k vzniku stále většího počtu nevládních organizací. Ty postupně přerůstaly hranice národních států a staly se novým aktéry na jevišti světového politického systému.

Obě tyto skupiny politických subjektů změnilly formu i dynamiku vývoje národního státu a celého národního politického systému. Proměnu ilustruje rychlý růst i počtu mezivládních organizací (*ustavovaných na základě mezinárodních smluv mezi suverénními státy, IGO*) Jen jako doplnění těchto informací: v r. 1909 existovalo 37 mezivládních organizací a 176 mezinárodních nevládních organizací., zatímco uprostřed 90-tých let existovalo celkem 160 mezivládních organizací a 5.500 mezinárodních nevládních organizací. (Held, Mc Grew)

4. Nadnárodní společnosti (NNS)

Nadnárodní společnosti hrají klíčovou roli v globalizačním procesu, protože

- a) *iniciují a zavádějí technologické inovace* a jsou zdrojem rozvoje produktivních sil,
- b) *přispívají k většině toků mezinárodních transakcí,*
- c) *jsou doposud jediným aktérem, který může skutečně plánovat, organizovat a kontrolovat přeshraniční aktivity,*
- d) *jsou v postavení, které jim dovoluje plně využívat předností informačních a telekomunikačních technologií a nejvíce přispívají k jejich rozšiřování a rozvoji,*
- e) *participují na globalizačních procesech spíše jako aktivní než pasívní účastníci.*

Privatizace původně nacionalizovaných podniků (např. ve východní a střední Evropě po pádu sovětských režimů) vyvrcholila v devadesátých letech. To posilovalo postavení NNS a umožňovalo jim bez zábran sledovat své strategie.

Tento vývoj měl ovšem své sociální důsledky. Různé společenské skupiny byly zbavovány vlivu zatímco distribuce příjmů a blahobyt se od nejchudších vrstev, skupin, komunit, tříd a zemí přesouvaly k bohatým, a to jak v průmyslově rozvinutých tak v rozvíjejících se či rozvojových zemích. Jak vlády sledovaly strategie preferující menšiny, často v rozporu s demokratickými principy, lidé přestávali stále více věřit v demokratické mechanismy jako nástroje, které mohou měnit sociální a ekonomickou situaci. Postupné klesání volební účasti v řadě průmyslových zemí bylo zlým znamením deziluze z demokratického procesu. Politická diskuse se změnila v pouliční protesty.

Cesta ven ze začarovaného kruhu globálních problémů musí vést z pouličních protestů k politice. *Demokratický proces musí začít fungovat. Toho lze dosáhnout jen odklonem od konfrontace k regulaci. Národní vlády musí znovu získat vedení v politice, aby se mohly vypořádat s mocí NNS. NNS přitom v řadě ohledů hrají v současném kapitalistickém světě pozitivní roli. Řada je jich zapojena do tolik potřebného rozvoje a šíření inovací zejména v rozvojových zemích, mnohé vyrábějí co lidé potřebují a chtějí, vytvářejí pracovní příležitosti a rozvíjejí kvalifikační zdatnosti.. Nicméně jejich aktivity je třeba regulovat systémem koherentních i mezinárodních forem vládnutí .*

5. Globalizace světové politiky

Ještě v době studené války teorie o světové politice byly založeny na víře, že je totéž co mezinárodní vztahy. Tato koncepce předpokládala národní státy jako místa světové

politické moci a autority. Z toho se dovozovalo, že studium států a vztahů mezi státy je nezbytnou a dostatečnou podmínkou porozumění a explanace světové politiky.

Události 11. září 2001 byly symptomem hlubší proměny světové politiky determinované globalizací. Rozdíly symbolizuje sémantický posun od slova „národ“ (nation) ke konceptu „mimo národ“ („ation“, onomatopoický znak, který autor této myšlenky konfrontuje s významem „nation“) (Michie) . Zatímco „mezinárodní“ perspektiva vycházela z hlavní role národních států, mimonárodní koncept (ation) nepředstavuje žádnou hypotézu o hlavních aktérech nebo dominantních rysech světové politiky. To ovšem dovoluje uvažovat o světové politice komplexnějším způsobem. Státy jistě zůstávají jejími klíčovými aktéry, ale jsou pouze jedním, i když důležitým hráčem při její tvorbě.

Tak záležitosti regionální globální politiky již daleko přesahují rámec tradičně chápané geopolitiky. Pašování drog, tok kapitálu, kyselá dešť a klimatická změna, aktivity pedofilů, ilegální imigranti a terorismus neznají hranice, nemůže je proto ani respektovat politika účinného řešení a zvládnutí těchto problémů. Mezinárodní spolupráce a koordinace národních politik se stala nezbytným požadavkem zvládnutí důsledků globalizace světa.

Zásadní změny se projevují ve světovém vojenském pořádku. Málo států nyní považuje unilateralismus a neutralitu za věrohodnou obrannou strategii. Globální a regionální bezpečnostní instituce se staly důležitějšími, navzdory zdánlivé ztrátě role, kterou hrály v době studené války (zejména NATO). Většina států dnes volí pro případ nepřátelství multilaterální uspořádání a instituce v úsilí zvýšit

svou bezpečnost. Je to také paradox a novost globalizace organizovaného násilí (terorismu) , že národní bezpečnost vyžaduje vlastně výhradně jen tuto formu ochrany národní bezpečnosti. ***Poprvé v historii se tak národní bezpečnost, která byla vždy jádrem státnosti, může účinně zajišťovat jen když se národní státy spojí dohromady a sjednotí zdroje, technologie, výzvědné služby, moc a autoritu (Mali, Afghánistán, Irák, Lybie apod.)***

Rozsah strategických voleb politiky dostupných individuálnímu vládám a účinnost řady nástrojů tradičních politik se tak snižuje. Tato tendence se projevuje v první řadě díky snižování významu řady hraničních kontrol – ať formálních či neformálních , které tradičně sloužily k omezování transakcí zboží a služeb, technologií, myšlenek a kulturní výměny.

Státy trpí dalším snižováním moci, protože expanze transnacionálních sil redukuje kontrolu, kterou jednotlivé vlády mohou provádět nad aktivitami svých občanů a jiných lidí. Např . zvýšená mobilita kapitálu způsobovaná spojením světových finančních trhů mění rovnováhu moci mezi trhy a státy a vyvíjí na státy mocný vliv, aby prováděly politiky trhům vstřícné, včetně nízkých rozpočtových deficitů a výdajů, zejména na sociální služby, mezinárodně konkurenceschopných úrovní přímého zdanění aj.

Ve sporu o vytrácející se mocenskou pozici státu ve světové politice v současné době převládá tedy názor, že ***stát sice zůstává významným aktérem, ale že zároveň autorita jako fenomén je difúznější (rozptýlenější) .*** Pojem „mimo národ“ (ation) implikuje, že autorita ***není monopolizována státem. Na světovou politiku není už možné hledět jako na svět států, ale***

stala se vibrující mozaikou nepřestajně se měnících autoritativních aktérů, která zahrnuje stát, na který ji však nelze redukovat. Politický systém je tak turbulentní.

Současný diskurz by měl vyjasňovat jakou roli bude stát perspektivně hrát. *Je zřejmé, že problémy, které vyvolává globalizace jako je degradace životního prostředí, finanční krize a nestabilita či proliferace zbraní hromadného ničení vedla k zvýšení vzájemných kontaktů mezi státy.* V řadě oblastí moc a autorita států přes všechno zůstává svrchovaná a mezinárodní vztahy v těchto oblastech mají tendenci být dominantní. Někteří teoretici soudí, že v této situaci význam terorismu a jeho organizací, i přes nebezpečí, že teroristé mohou použít zbraní hromadného ničení, je okrajový.

Stát ovšem není statické jsoucno. Všeobecně se má za to, že prodělává hlubokou proměnu a že již není jednotnou organizací jako v minulosti. Soudí se, že se státní organizace rozdrobuje, disagreguje podle svých funkčních částí (institucí). *Tyto části jako ministerstva, kontrolní a regulační instituce, exekutiva i zákonodárné instituce, se spojují do sítí s institucionálně shodnými protějšky v zahraničí. Vytvářejí se tak sítě vztahů, které představují nový, nadnárodní či nadstátní (ve smyslu tradičně chápané autority národního státu „nadvládní“) řád , v orig. „transgovernemental order“ / R. Woodward in: Michie /) řád. Daleko nejtransparentnější je tento vývoj v oblasti globálních finančních vztahů (opět : finančního vládnutí, v orig. „governance“). Viz. současný vývoj EUk vytváření společných finančních institucí a společného rozpočtu (příklad USA – samostatnost jednotlivých států unie, podporovaných v případě potřeby z federálního rozpočtu).*

Konečně, jak již bylo uvedeno, aktéry mezinárodní politiky se staly mezinárodní nevládní organizace. ***Druhou skupinu nevládního charakteru představuje akademická obec, která je samostatným a vlivným subjektem mezinárodní politiky, nejednou nahrazujícím vládní autoritu*** (např. ekonomové jako Samuleson, Friedman nebo političtí teoretici jako Huntington, Fukuyama aj.)

Z přehledů činnosti nevládních institucí vyplývá, že je málo aspektů světové politiky do kterých by nepronikly. Působí v současnosti příkladmo v takových oblastech jako je Internet a komunikační systémy, pojišťovnictví a farmaceutické a chemické bezpečnostní standardy. ***Nahrazují státní instituce zejména tam, kde ty nejsou schopny efektivně působit nebo kde k tomu ani nemají vůli. Přesto oblasti, kde privátní nevládní autority by měly dominantní postavení, jsou stále výjimkou. Je však významné, že na řešení řady závažných problémů se stát, podnikatelská sféra i nestátní / nevládní organizace podílejí společně.*** Na druhé straně se ukazuje, že v řadě případů státy hledisko nevládních organizací nepřijímají a nerespektují je (například poskytování účinnější pomoci rozvojovým zemím, účinnější ochrana životního prostředí, efektivní uskutečňování strategií udržitelného rozvoje apod.).

To je ovšem rozdíl proti míře vlivu, který na mezinárodní politiku mají NNS. Podle některých teoretiků zástupci společností vytvářejí mezinárodní režimy, které vnášejí řád do masivního proudu transakcí, překračujících hranice států. Dokonce se uvádí, že ***státní regulační opatření jsou ovlivňována samoregulačními praktikami podnikatelských aktérů víc než je tomu naopak.*** Zástupci podnikatelské sféry, tj. zejména sdružení nejvlivnějších společností, se pravidelně

účastní mezinárodně politických jednání a v mnoha případech mají rozhodující vliv na přijímaná rozhodnutí (viz Davos, kde se pravidelně jednání účastní vládní představitelé).

*Podobný vliv mají ovšem mezivládní organizace (IGO , intergovernmental orgnaizations, jako **Mezinárodní měnový fond - IMF, Světová banka - WB** či **Světová obchodní roganizace - WTO**), které mohou násobit své působení vytvářením aliancí, financováním výzkumu, zajišťováním technických expertiz, ovlivňováním veřejného mínění apod. To jim umožňuje jednat do určité míry nezávisle na vládách, které mají zastupovat.*

V těchto podmínkách vzniká nehierarchický řád, který ovšem není dosud zajištěn demokratickou legitimitou (opírající se o fikci suverénního „lidu“, kterou nastolila Francouzská revoluce). *Objevuje se fenomén dělení suverenity* (Beck). Současná literatura pak dovozuje, že globalizace působí jak na udržování kontinuity tak na změny. *V oblastech jako je vojenská moc a vnitřní bezpečnost státy zatím nadále potvrzují svou autoritu,. Na druhé straně státní autorita selhává a mizí, přinejmenším dočasně a částečně, při zabezpečování takových úkolů jako je ovlivňování ekonomických procesů či ochrana životního prostředí, kde autoritu přejímají nestátní organizace. Teoretici přitom přiznávají, že většinu těchto procesů se zatím nepodařilo inventarizovat, tím méně jim porozumět.*

6.Společnost nerovnosti

Pozitivní údaje potvrzují, že koncentrace příjmů v posledních 30 letech dramaticky vzrostla. Tak ve Spojených státech se národní důchod, který získávají nejbohatší, zvýšil z 10% na 20%. Ještě vyšší zvýšení se týká supernejbohatších, tj. 0,01% populace. Jde o 16 000 rodin s průměrným příjmem 24 miliónů dolarů. V této skupině se příjem zvýšil čtyřnásobně z 1% na 5% . Podobný růst bohatství bohatých zaznamenává Velká Británie, Kanada, Čína, Indie a dokonce i rovnostářské Švédsko.

Tyto rozdíly se měří tzv. Giniho koeficientem: jestliže ve skupině mají všichni stejný příjem, je rozdíl 0, pokud by někdo vlastnil všechno, byl by koeficient 1. V tabulce příkladů uvedených ve studii anglického časopisu The Economist jsou největší rozdíly podle tohoto koeficientu v Jihoafrické republice (koef, 0,6) na druhém místě je Brazílie (0,5),na třetím Čína(koef. 0,4), teprve na čtvrtém místě jsou Spojené státy (koef. 0,35).

Nicméně v planetárním měřítku se rozdíly mezi státy zmenšují, ale rostou rozdíly uvnitř států. Důsledkem je na jedné straně snížení světové chudoby, které např. v Číně představuje snížení počtu osob extrémně chudých (příjem cca 1-1,5 USD na den)

ze 600 miliónů na 180 miliónů. Avšak i tam na druhé straně zůstávají hluboké příjmové rozdíly, které se dále rozšiřují. ***Sociální napětí, které z rozdílů vyplývá, začalo globálně působit s příchodem světové krize v r. 2008.*** Obyčejní lidé přicházeli o práci, domy, zatímco bankéři z krize vyvázli – také díky státní intervenci. V podstatě ***chudnou nejen nejchudší, ale především střední třídy. Vysoké rozdíly v příjmech mohou nadaným nemajetným znemožňovat přístup ke vzdělání, živit politický odpor a posilovat populistickou politiku.*** Ve svých ekonomických důsledcích rozdíly v příjmech způsobují finanční krizi, zpomalují růst a zeslabují poptávku. Kontroverznější studie poukazují na to, že se zvětšují i rozdíly ve vyšší nemocnosti, sebevraždě, kriminalitě a obezitě chudých a chudnoucích.

Rozdíly v příjmech znepokojují samy plutokraty.

Připomeňme, že zpráva posledního setkání v Davosu (Světové ekonomické fórum) pokládá tento problém za nejurgentnější spolu s daňovou nerovností. Ještě před třemi lety to byla finanční krize, hrozby bezpečnosti zásobovacím sítím a hrozba energetické krize.

V chápání nerovnosti existují kulturní rozdíly. *Některé společnosti preferují snižování rozdílů v příležitostech / vzestupu, jiné v příjmech. Na rozdíl od Spojených států jsou Evropané egalitáři. Je otázka, zda vlády jsou ještě schopné regulovat tyto rozdíly.*

8. Historický vývoj a současnost

Jaká je historie tohoto vývoje? *Vznik příjmových rozdílů mezi státy i uvnitř společností způsobila průmyslová revoluce. Sociální napětí, vznik odborových organizací vedly k tomu, že kapitalisté resp. politici zavedli progresivní daně, státní řízení ekonomiky a sociální ochranu (Bismarck v r. 1880 zavedl důchodové zabezpečení a podpory v nezaměstnanosti, ve Spojených státech Th. Roosewelt zákony proti monopolům kolem r. 1900 – 1910, v UK 1909 byly zvýšeny daně z příjmů a dědické daně. Labour party po r. 1945 zavedla zajištění od kolébky do hrobu / cradel to grave/). Tato opatření vlád rozvinutých průmyslových zemí vedla k jistému snížení rozdílů ve smyslu Giniho koeficientu. Ve všech těchto zemích byl příjmový rozdíl v druhé polovině 20. stol. zpočátku menší než ve dvacátých letech.*

Nicméně narůstaly i v této době *rozdíly mezi zeměmi*. V 70-tých letech byl tento *rozdíl v příjmu na osobu v průmyslově rozvinutých zemích 40x vyšší než v 10 nejchudších zemích*. *V 80-tých letech se tento rozdíl začal snižovat, ale počaly růst rozdíly v rámci společností národních států. Příčiny byly v globalizaci, deregulaci, v rozvoji a masovém zavádění informačních technologií a s tím spojeným rozvojem obchodu, toků kapitálu a světové sítě distribuce zdrojů. To vedlo k slučování, spojování výrobních i finančních společností. Rozvoj obchodu vedl ke zvýšení příjmů z prodeje technicky náročných výrobků. K tomu pak také přispělo zapojení 1,5 miliard pracovníků rozvojových zemích do světového trhu*. To vše přispívalo k tomu, že majetní získávali stále více. Zbývá dodat, že *analytici nejsou jednotní v názoru, zda k tomuto vývoji přispěla více globalizace nebo rozvoj technologií*.

9.Bod X

Jaké konkrétnější souvislosti má tento vývoj s politickými systémy jak se vytvořily během 20. století ? Britský politolog *Colin Crouch* *poukazuje především na to, že v posledních*

dvaceti pěti letech došlo ve světě k významnému rozšíření přinejmenším formálního volebního systému. V roce 1988 to bylo 147 zemí, v r. 1999 již 191 zemí, kde tyto systémy existují. Nicméně analýzy praktického fungování politického systému dokonce i v rozvinutých průmyslových zemích žádný optimismus nevzbuzují.

Crouch si bere za východisko svých analýz konstatování, že demokracie může vzkvétat jen tehdy, když masa normálních občanů má skutečně příležitost podílet se na veřejném životě prostřednictvím diskusí v rámci nezávislých organizací.

Autor pak uvádí jeden ze základních pohledů na fungování současného politického systému, totiž že *formálně se sice konají volby, na jejichž základě musí vlády opouštět své úřady, ale zároveň volební kampaně ovládají profesionálové PR (public relations), takže volby se stávají podívanou, v jejímž rámci se diskutuje pouze o problémech, které předem experti PR zvolili.* I když tento názor pokládá autor za přehnaný, připouští, že v **postdemokracii (jak současný systém nazývá) přechází stále více moci na hospodářskou lobby, takže to oslabuje šance egalitárních politických projektů na přerozdělování blahobytu a moci stejně jako**

na omezování mocných zájmových skupin. Zatímco demokratické instituce jsou formálně intaktní (nedotčené, čili formálně fungují, např. parlament, vláda, politické strany a p.), vlády se vracejí k politickým postupům typickým pro předdemokratické doby: přibývá vlivu privilegovaných elit. Důsledkem je, že egalitární projekt je stále více konfrontován s vlastní bezmocí. K podobným závěrům dospívají i jiní autoři jako např. do češtiny přeložený David Rothkopf v práci „Supertřída“.

Demokracie se ovšem obnovuje dvěma způsoby: **krizemi a změnami, které vyvolávají nové politické aktivity (např. při vzniku recese či při inflaci nebo za ohrožení národní identity imigranty apod.) nebo vznikem nových kolektivních identit, které proměňují formu politické participace a rozhodování (např. při diferenciaci společnosti na zastánce a odpůrce jaderné energie).** Podle autora *jsme ovšem v situaci, kdy je třeba se připravit na delší období entropie demokracie. Přesto existuje řada zjištění, z nichž vyplývá, že demokracie jako politický systém dnes zažívá jeden z historických vrcholů.*

To ovšem nic nemění na poznání, že *politika v současnosti je záležitostí elit, které rozhořčená masa diváků – voličů - častuje nadávkami a posměchem*, zjistí-li, že elitě něco nezdařilo. Ještě hůř zjistí-li, že se elity za zády voličů obohacují.

Pojem *postdemokracie popisuje situace* za nichž se po době demokracie šíří nuda , frustrace a deziluze; *situace za nichž reprezentanti mocných zájmových skupin, které hovoří jménem jen malého společenství, jsou daleko aktivnější než většina občanů jde-li o to využít politický systém pro vlastní cíle; situace, kdy se politické elity naučily řídit masu voličů a manipulovat s ní; a konečně situace, kdy občané se musí přemlouvat, aby vůbec šli k volbám.* V postindustriálních společnostech *všechno svědčí o tom, že v této situaci se nalzáme a že se vzdalujeme od ideálů demokracie a blížíme se postdemokratickému modelu.*

Je jedno, zda naši situaci nazveme „postliberální“, nebo „postmoderní“ či „postindustriální“. V každém případě se současný stav vývoje demokracie dá vyjádřit parabolou, na níž jsou 3 body. *Uprostřed*, na vrcholu paraboly , *je „X“, to je*

kvalita demokracie současnosti. Na počátečním úpatí paraboly *je bod 1*, který vyznačuje „pre-X“, nebo „1-X“ *který charakterizuje, že v něm chybí některé kvality*, které obvykle spojujeme s „X“ nebo „2-X“ (*volební právo, dělba moci apod.*). V tomto časovém prostoru od 1 do 2 se demokracie rozvíjela do současné doby. *Období mezi bodem 2-X a 3- X (druhé úpatí paraboly)*, v němž se *nacházíme, lze* charakterizovat tak, že se objevuje něco nového, význam X- 2 upadá, nové v jistém smyslu X- 2 překračuje. *To je „post-X“, „postindustriální“, „postmoderní“...* *Na určité úrovni tohoto vývoje se pohybujeme jakoby „ven z demokracie“.* Jsme dnes schopní reagovat na politické výzvy podstatně pružněji než v podmínkách, za nichž se uprostřed minulého století uzavíraly komplexní kompromisy. *V jistém slova smyslu jsme nechali za sebou „vládu lidu“ a zproblematizovali jsme samu ideu vlády.* To se stane zřejmější uvědomíme-li si co znamená být občanem : *respekt, který požívali politici, se zhroutil, zejména pokud jde o postoj masmédií k politickým elitám.* Na druhé straně, protože politici často nevědí co od nich veřejnost požaduje, uchylují se k používání známých technik politické manipulace, které jim umožňují zjišťovat mínění voličů, aniž ti jsou schopni mít

tento proces pod kontrolou. Z toho vyplývají paradoxy dnešní politiky, zejména že *stranické programy jsou stále bezbarvější a plošší*. O této politice *nelze říci, že by byla nedemokratická, protože starost politiků o udržení vztahu k občanům v tom hraje velkou roli. Zároveň ale nelze ani říci, že je tento systém opravdu demokratický, protože velká část voličů se musí spokojit s rolí manipulovaných a pasívních účastníků*, kteří se na rozhodování podílejí jen příležitostně. *Globalizace ekonomických elit a fragmentace celku veřejnosti přispívají k tomu, že sociální síly, kterým jde o odstranění ekonomické a politické nerovnosti vůči elitám, které známe z předdemokratického období, ztrácejí na vlivu. Sociální stát se redukuje na minimum, jde v něm jen o pomoc chudým a nikoliv zajistit všem participaci na rozhodování, role odborů se marginalizuje, starý model státu „nočního hlídače“ nabývá na síle* (mj. v souvislosti s bojem s terorismem , korupcí a mafiánskými metodami ekonomiky), *daňový systém přestává plnit funkci přerozdělování, politici se zastřeně často starají především o zvláštní zájmy důležitých představitelů ekonomiky, chudí ztrácejí za této situace zájem o politické dění a nechodí proto často k volbám.*

Za této situace jde v rámci stávajícího ekonomického systému a v globálním měřítku ovšem o to – má-li být zachována sociální a politická stabilita společností – aby se naopak zlepšila redistribuční opatření a vzrostl význam státu. Jde především o posilování sociální mobility omezováním vlivu v sebe uzavřených kapitalistických skupin („crony capitalism“) investováním do mládeže (zejména rozšiřováním přístupu ke vzdělání) a vytváření bezpečných sociálních sítí pro nejchudší (zejména zabezpečením v nezaměstnanosti a ve stáří).

Ve skutečnosti je situace mnohem dramatičtější. Ve světle hrozby ropného vrcholu, klimatické změny, nedostatku potravin jde o hledání nových forem organizace společnosti, které by těmto výzvám dokázaly čelit. Pro Evropu to navíc znamená nutnost překonání národní roztržetosti a vytvoření nadnárodních struktur, protože demografické tlaky – další výzva globalizace – se projeví zvýšenými tlaky na kontinent (jak se již nyní zhusta děje). Zda jde v takové situaci o přijatelnější formu legitimity pro nové – in spe – evropské struktury, není snadné odhadnout. Příklad Angely Merkelové,

jak vyvolává smíšené národní reakce na svá úsporná opatření, ukazuje, že historicky se může situace měnit a do čela Evropy se může dostat jediná společnost, nejsilnější a demokraticky nejstabilnější v čele se silnou sobností(Německo), které ostatní společnosti v zájmu své stability se budou musit podřizovat. Věřit v optimálnější vývoj se může ukázat velmi brzy jako naivní.

